

رِسَالَةُ الْمَحْوِ

«الْعِلْمُ بَابٌ لَا حِجَابَ»

Mahv Risâlesi

İLİM BİR KAPIDIR, PERDE DEĞİL

*Bilip huşû duyanla, taşıyıp
büyüklenen arasındaki fark üzerine
— Arapça aslı, Latin okunuşu ve
Türkçesiyle.*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Bismillâbi'r-rahmâni'r-rahîm

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ، عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ، وَرَفَعَ بِالْعِلْمِ أَقْوَامًا، وَوَضَعَ بِهِ
آخِرِينَ حِينَ حُجِبَتْ عَنْهُمْ عِلْمُهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ.

El-hamdü lillâhillezî alleme bi'l-kalem, alleme'l-insâne mâ lem ya'lem, ve rafea bi'l-ilmi akvâmen, ve vadaa bihî âharîne hîne hacebehüm ilmühüm an rabbihim.

Hamd, kalemle öğreten Allah'a mahsustur; insana bilmediğini öğretti. İlimle kimi kavimleri yükseltti, kimini de —ilimleri kendilerini Rablerinden perdelediğinde— alçalttı.

أَحْمَدُهُ حَمْدًا مَنْ يَعْلَمُ أَنَّ كُلَّ عِلْمٍ لَا يَرُدُّ إِلَيْهِ فَهُوَ جَهْلٌ مُزِينٌ، وَأَنَّ كُلَّ مَعْرِفَةٍ لَا
تُورِثُ أَدَبًا فَهِيَ حِمْلٌ مُتْعَبٌ.

Ahmedühû hamde men ya'lemü enne külle ilmin lâ yüraddü ileybi fehöve ceblün müzeyyen, ve enne külle ma'rifetin lâ tûrisü edeben fehiye himlün mü'tib.

O'na, şunu bilenin hamdiyle hamdederim: kendisine döndürülmeyen her ilim, süslenmiş bir cehalettir; edep doğurmayan her marifet ise yorucu bir yükür.

وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مَنْ كَانَ أَعْلَمَ انْخَلَقَ بِاللَّهِ وَأَخْشَاهُمْ لَهُ، سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِهِ
وَصَحْبِهِ أَهْلِ الْعِلْمِ النَّافِعِ وَالْقَلْبِ الْخَاشِعِ.

*Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ men kâne a'leme'l-balki billâhi ve ahşâhüm leh, seyyidinâ Muhammedin, ve alâ
âlihî ve sabbihî ehli'l-ilmî'n-nâfi'i ve'l-kalbi'l-hâşi'.*

Salât ve selâm, mahlûkat içinde Allah'ı en iyi bilen ve O'ndan en çok korkan Efendimiz Muhammed'e,
âline ve faydalı ilmin, huşûlu kalbin ehli olan ashabına olsun.

عَمَّا
أَمَّا بَعْدُ

Emmâ ba'd

İmdi:

فَقَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَهُوَ أَصْدَقُ الْقَائِلِينَ: «هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا
يَعْلَمُونَ؟»

Fekad kâlellâhü teâlâ ve hüve asdaku'l-kâilîn: «Hel yestevî'llezîne ya lemûne vellezîne lâ ya lemûn?»

Allah Teâlâ —ki O, söyleyenlerin en doğrusudur— buyurdu: «Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?»

وَإِنَّ الْجَوَابَ لَمَخْبُوءٌ فِي ثَنَائِ السُّؤَالِ: لَا وَاللَّهِ، مَا يَسْتَوِيَانِ، كَمَا لَا يَسْتَوِي النُّورُ
وَالظُّلْمَةُ، وَلَا الْحَيُّ وَالْمَيِّتُ، وَلَا الْبَصِيرُ وَالْأَعْمَى.

*Ve inne'l-cevâbe lemabbûün fî senâya's-süâl: Lâ vallâhi, mâ yesteviyân, kemâ lâ yestevî'n-nûru ve'z-zulmetü, ve
le'l-bayyü ve'l-meyyitü, ve le'l-basîru ve'l-a'mâ.*

Cevap, sorunun kıvrımlarında gizlidir: Hayır, vallahi, bir olmazlar — nasıl ki nûr ile karanlık, diri ile ölü,
gören ile görmeyen bir olmazsa.

وَلَكِنْ اَعْلَمُ — رَحِمَكَ اللهُ — أَيَّ عِلْمٍ ارَادَ؛ فَإِنَّهُ سُبْحَانَهُ مَا أَطْلَقَ هَذِهِ الْكَلِمَةَ إِلَّا
بَعْدَ أَنْ وَصَفَ عَبْدًا قَاتِنًا آتَاءَ اللَّيْلِ، سَاجِدًا وَقَائِمًا، يَحْذِرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ.

*Ve lâkini'lem —rahimeke'llâh— eyye ilmin erâd; feinnehu sübhânehu mâ atleka bâzibi'l-kelimete illâ ba'de
en vasafe abden kâniten ânâe'l-leyl, sâciden ve kâimen, yahzeru'l-âhirate ve yercû rahmete rabbih.*

Lâkin —Allah sana rahmet etsin— hangi ilmi kastettiğini bil; çünkü O bu sözü, ancak gecenin saatlerinde
secdede ve kıyamda boyun bükün, âhiretten sakınıp Rabbinin rahmetini uman bir kulu andıktan sonra
söyledi.

فَالْعِلْمُ الَّذِي رَفَعَهُ اللهُ هُوَ الْعِلْمُ الَّذِي يَخْفِضُ صَاحِبَهُ بَيْنَ يَدَيْهِ؛ عِلْمٌ يَزِيدُ الْعَبْدَ
انْكَسَارًا كُلَّمَا ازْدَادَ اِطْلَاعًا، وَيُورِثُهُ خَشْيَةً كُلَّمَا اتَّسَعَ بِابِهِ.

*Fe'l-ilmü'llezî rafeahü'llâhü hüve'l-ilmü'llezî yahfidu sâhibehü beyne yedeyh; ilmün yezîdü'l-abde'nkisâren
küllemâ'zdâde'ttulân, ve yûrisühü haşyeten küllemâ'ttesea bâbüh.*

Demek ki Allah'ın yücelttiği ilim, sahibini O'nun huzurunda eğen ilimdir: bilgisi arttıkça kulun kırılışını
artıran, kapısı genişledikçe ona haşyet veren bir ilim.

فَلَيْسَ الْعَالِمُ مَنْ كَثُرَ مَحْفُوظُهُ، بَلْ مَنْ خَشِيَ مَعْبُودَهُ. قَالَ تَعَالَى: «إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ
عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ» — فَجَعَلَ مَدَارَ الْعِلْمِ الْخَشْيَةَ لَا الْعِبَارَةَ، وَالْأَثْرَ فِي الْقَلْبِ لَا الْكَثْرَةَ فِي
اللِّسَانِ.

*Feleyse'l-âlimü men kesüra mahfûzuh, bel men haşyete ma'bûdeh. Kâle teâlâ: «İnnemâ yahşâ'llâhe min
ibâdihî'l-ulemâ» — feceale medâre'l-ilmî'l-haşyete le'l-ibârate, ve'l-esere fi'l-kalbi le'l-kesrete fi'l-lisân.*

Âlim, ezberi çok olan değil, Mâbûdundan korkandır. Allah Teâlâ buyurdu: «Kulları içinde Allah'tan
ancak âlimler korkar» — böylece ilmin mihverini haşyet kıldı, lafız değil; eseri kalpte aradı, dildeki
çoklukta değil.

فَمَنْ عِلْمٌ وَلَمْ يَخْشَ، فَعِلْمُهُ عَلَيْهِ لَا لَهُ؛ وَمِثْلُهُ كَمِثْلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا: يَنْوِي بِثِقَلِهَا وَلَا يَنْتَفِعُ بِنُورِهَا، فَالْكُتُبُ عَلَى ظَهْرِهِ وَالْجَهْلُ فِي صَدْرِهِ؛ يَحْمِلُ الْعِلْمَ وَلَا يَحْمِلُهُ الْعِلْمُ.

Femen alime ve lem yahşe, fe ilmühû aleyhi lâ leh; ve meselühû kemeseli'l-bimâri yahmilü esfârâ: yenüü bisikalihâ ve lâ yentefiu binûrihâ, fe'l-kütübü alâ zabrihi ve'l-ceblü fi sadrih; yahmilü'l-ilme ve lâ yahmilühü'l-ilm.

Kim bilir de korkmazsa, ilmi lehine değil aleyhinedir; misali, kitap yüklü merkebin misali gibidir: yükün ağırlığıyla ezilir ama nûrundan faydalanmaz; kitaplar sırtında, cehalet göğsündedir — ilmi taşır, ama ilim onu taşımaz.

وَهَذَا سِرٌّ دَقِيقٌ: إِنَّ الْعِلْمَ بَابٌ وَجِبَابٌ مَعًا، بِحَسَبِ صَاحِبِهِ.

Ve bâhünâ sirrun dakîk: inne'l-ilme bâbün ve hicâbün meân, bihasebi sâhibih.

İşte burada ince bir sır var: İlim, sahibine göre hem kapıdır hem perde.

فَإِنْ وَقَفَ الْعَبْدُ عِنْدَ عِلْمِهِ، وَأَعْجَبَتْهُ نَفْسُهُ بِهِ، وَنَسَبَهُ إِلَى ذِكَايِهِ وَكَدِّهِ، صَارَ الْعِلْمُ جِجَابًا بَيْنَهُ وَبَيْنَ مَعْلُومِهِ؛ فَكَلَّمَا أزدَادَ عِلْمًا أزدَادَ عَنِ اللَّهِ بُعْدًا، كَمَنْ أَوْقَدَ سِرَاجًا فَأَدَامَ النَّظَرَ إِلَى السِّرَاجِ وَنَسِيَ الطَّرِيقَ.

Fein vakafe'l-abdü inde ilmihî, ve a'cebethü nefsihü bih, ve nesebehü ilâ zekâihî ve keddih, sâra'l-ilmü hicâben beynehü ve beyne ma'lûmih; feküllemâ'zdâde ilmen'zdâde ani'llâhi bu'den, kemen evkade sirâcen feedâme'n-nazara ile's-sirâci ve nesiye't-tarîk.

Eğer kul ilminde durur, nefsi onunla böbürlenir ve onu kendi zekâsına ve emeğine nispet ederse, ilim onunla bildiği arasında bir perde olur; bilgisi arttıkça Allah'tan uzaklığı artar — tıpkı bir kandil yakıp gözünü kandile dikerek yolu unutan kimse gibi.

وَأَنْ رَدَّ الْعَبْدُ عِلْمَهُ إِلَى مُعَلِّمِهِ الْأَوَّلِ، وَعَبَّرَ مِنَ الْأَثَرِ إِلَى الْمُؤَثِّرِ، وَمِنَ الْآيَةِ إِلَى مَنْ
تَدُلُّ عَلَيْهِ، صَارَ الْعِلْمُ بَابًا مَفْتُوحًا يَدْخُلُ مِنْهُ إِلَى مَعْرِفَةِ رَبِّهِ، وَيَزْدَادُ بِهِ قُرْبًا كُلَّمَا
ازْدَادَ فَهْمًا.

*Ve in radde'l-abdü ilmehû ilâ muallimihî'l-evvel, ve abera mine'l-eseri ile'l-müessir, ve mine'l-âyeti ilâ men
tedüllü aleyh, sâra'l-ilmü bâben meftûhan yedbulü minhü ilâ ma'rifeti rabbih, ve yezdâdü bihî kurben
küllema'zdâde fehâmâ.*

Ama kul ilmini ilk Öğreticisine geri döndürür, eserden Müessir'e, âyetten o âyetin gösterdiğine geçerse, ilim açık bir kapı olur; ondan Rabbini tanımaya girer, anlayışı arttıkça yakınlığı artar.

فَالْعِلْمُ الْوَاحِدُ يَكُونُ لِهَذَا سُلْمًا وَلِلذَلِكَ سِجْنًا، وَالْفَرْقُ كُلُّهُ فِي وَجْهَةِ الْقَلْبِ.

Fe'l-ilmü'l-vâhidü yekûnü lihâzâ süllemen ve lizâlike sicnâ; ve'l-farku küllühû fî vichbeti'l-kalb.

Böylece aynı ilim, birine merdiven, diğerine zindan olur; bütün fark, kalbin yönündedir.

فَاجْعَلْ — يَا طَالِبَ الْعِلْمِ — مَعْرِفَتَكَ مِيزَانًا لَا زِينَةَ: مِيزَانًا تَرِنُ بِهِ نَفْسَكَ فَتَعْرِفُ
قَدْرَهَا، لَا زِينَةَ تَتَحَلَّى بِهَا بَيْنَ النَّاسِ فَتَنْسَى رَبَّهَا.

*Fec'al —yâ tâlibe'l-ilm— ma'rifeteke mîzânen lâ zîneten: mîzânen tezinü bihî nefseke fete'rifü kadrahâ, lâ
zîneten tetehallâ bihâ beyne'n-nâsi fetensâ rabbehâ.*

Öyleyse ey ilim talibi, marifetini ziyinet değil mizan kıl: kendini tartıp kıymetini bileceğin bir mizan; insanlar arasında süslenip Rabbini unutacağın bir ziyinet değil.

فَإِنَّمَا الْعِلْمُ النَّافِعُ مَا غَابَ فِيهِ الْعَالِمُ عَنْ دَعْوَى نَفْسِهِ، وَحَضَرَ فِيهِ الْمَقْصُودُ مِنْ
عِلْمِهِ؛ كَالزُّجَاجَةِ الصَّافِيَةِ لَا تَرَى لِذَاتِهَا، بَلْ يَرَى النُّورَ مِنْ خِلَالِهَا.

Feinneme'l-ilmü'n-nâfiu mâ gâbe fihi'l-âlimü an da'vâ nefsih, ve hadara fihi'l-maksûdü min ilmih; ke'z-zücâceti's-sâfiyeti lâ türâ lizâtihâ, bel yüre'n-nûru min hilâlihâ.

Çünkü faydalı ilim, âlimin kendi nefsinin davasından kaybolduğu, ilminin maksadının ise hazır olduğu ilimdir; tıpkı duru bir camın kendisi görünmeyip, nûrun ondan görünmesi gibi.

وَأَعْلَمُ أَنَّ الْكِتَابَ لَا يَعْلَمُ، وَإِنَّمَا يَعْلَمُ مَنْ قَرَأَ نَفْسَهُ. فَكَمْ مِنْ صَحِيفَةٍ تَحْمِلُ الْحِكْمَةَ
وَهِيَ لَا تَعْقِلُهَا، وَكَمْ مِنْ خِرَازِنَةٍ مَلَأَى بِالْأَسْفَارِ وَهِيَ أَجْهَلُ مَا فِي الْبَيْتِ.

Va'lem enne'l-kitâbe lâ ya'lem, ve innemâ ya'lemü men karâe feha'sea. Fekem min sahîfetin tahmilü'l-hikmete ve hiye lâ ta'kuluhâ, ve kem min hizânetin mel'â bi'l-esfâri ve hiye echelü mâ fi'l-beyt.

Ve bil ki kitap bilmez; ancak okuyup huşû duyan bilir. Nice sahife vardır, hikmeti taşır da onu akletmez; nice dolap vardır, kitaplarla doludur da evin en cahili odur.

فَلَيْسَ الشَّرْفُ لِلْوَعَاءِ الَّذِي يَحْفَظُ، بَلْ لِلْقَلْبِ الَّذِي يَفْهَمُ وَيَنْحِي. فَكُنْ أَنْتَ الْقَارِئُ
الْحَاشِعَ لَا الْخِرَازِنَةَ الْغَافِلَةَ؛ فَإِنَّ الْعِبْرَةَ لَيْسَتْ بِمَا تَحْمِلُ، بَلْ بِمَا يَحْمِلُكَ إِلَيْهِ عِلْمُكَ.

Feleyse's-şerefü li'l-viâi'llezî yahfez, bel li'l-kalbi'llezî yefhemü ve yanhanî. Fekün ente'l-kârie'l-hâşia le'l-hizânete'l-gâfileh; feinne'l-ibrate leyset bimâ tahmilü, bel bimâ yahmilüke ileybi ilmük.

Şeref, ezberleyen kaba değil, anlayıp eğilen kalbedir. Sen o huşû içindeki okuyucu ol, gafil dolap olma; çünkü itibar, ne taşıdığına değil, ilminin seni nereye taşıdığındadır.

ثُمَّ تَأْمَلْ خِتَامَ الْآيَةِ: «إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ» — فَجَعَلَ ثَمَرَةَ الْعِلْمِ الذِّكْرَى، وَجَعَلَ
أَهْلَهُ أُوْلِيَ الْأَلْبَابِ: أَصْحَابَ اللَّبِّ الَّذِينَ أَخَذُوا لُبَّ الْعِلْمِ وَتَرَكُوا قِشْرَهُ، فَعَرَفُوا
فَعَمَلُوا، وَعَلِمُوا نَخَفُوا، وَازْدَادُوا فَتَوَاضَعُوا.

*Sümme teemmel bitâme'l-âyeh: «İnnemâ yetezekkerü ulü'l-elbâb» — feceale semerate'l-ilmi'z-zikrâ, ve ceale
ehlehu uli'l-elbâb: ashâbe'l-lübbi'llezîne ehezû lübbe'l-ilmi ve terakû kışrah, fe arafû fe amelû, ve alimû fe bâfû,
ve'zdâdû fe tevâdaû.*

Sonra âyetin sonunu düşün: «Ancak akıl sahipleri (ulü'l-elbâb) öğüt alır» — böylece ilmin meyvesini hatırlayış kıldı, ehlini de özün sahipleri kıldı: ilmin özünü alıp kabuğunu bırakanlar; bilip amel edenler, bilip korkanlar, arttıkça tevazu edenler.

فَهُمُ الَّذِينَ لَا يَسْتَوُونَ بغيرِهِمْ؛ لَا لِأَنَّهُمْ أَكْثَرُ مَحْفُوظًا، بَلْ لِأَنَّهُمْ أَصْدَقُ خَشِيَّةً.

Fehümü'llezîne lâ yestevüne bigayrihim; lâ liennehüm ekserü mahfûzâ, bel liennehüm asdaku haşyeten.

İşte başkalarıyla bir olmayanlar bunlardır — ezberi daha çok olduğu için değil, haşyeti daha sadık olduğu için.

فَيَا مَنْ آتَاهُ اللَّهُ عِلْمًا أَوْ صِنْعَةً أَوْ مَالًا أَوْ سُلْطَانًا: لَا تَقِفْ عِنْدَ الْعَطِيَّةِ فَتَحْبُجَّكَ عَنِ
الْمُعْطِي، وَلَا تَنْسِبِ الْفَضْلَ إِلَى نَفْسِكَ فَيَنْقَلِبَ الْفَضْلُ وَبَالًا.

*Feyâ men âtâhü'llâhü ilmen ev san'aten ev mâlen ev sultânâ: lâ tekıf inde'l-atıyyeti fetahcübeke ani'l-mu'tî, ve
lâ tensibi'l-fadle ilâ nefsike feyenkalibe'l-fadlü vebâlâ.*

Ey Allah'ın kendisine ilim, sanat, mal yahut iktidar verdiği kişi: ihsanın başında durup da seni Veren'den perdelenme; lütfu nefsinde nispet edip de lütfun bir vebale dönüşmesine sebep olma.

بَلِ امْحُ دَعْوَى نَفْسِكَ تَبْقَى لَكَ النِّعْمَةُ، وَرُدَّ الْأَمْرَ إِلَى أَهْلِهِ يُبَارِكُ لَكَ فِي الْأَثْرِ، فَإِنَّ
مَا بُنِيَ بِالسَّبَبِ لَا يَبْقَى إِلَّا بِالْمُسَبِّبِ. وَذَلِكَ هُوَ الْمَحْوُ: أَنْ تَفْنَى دَعْوَاكَ فَيَبْقَى
فَضْلُهُ، وَأَنْ تَغِيْبَ أَنْتَ فَيَحْضُرُ هُوَ.

Beli'mbu da'vâ nefsike tebka leke'n-ni'meh, ve ruddle'l-emre ilâ ehlîhî yübârek leke fi'l-eser; feinne mâ büniye bi's-sebebi lâ yebkâ illâ bi'l-müsebbib. Ve zâlike hüve'l-mahv: en tefnâ da'vâke feyebkâ fadluh, ve en tegibe ente feyahdura hü.

Bilakis, nefsinin davasını sil ki nimet sende kalsın; işi ehline döndür ki eserde sana bereket verilsin. Çünkü sebeple bina edilen, ancak Müsebbib ile bâki kalır. İşte “mahv” budur: davan fâni olsun ki O'nun lütfü bâki kalsın; sen kaybol ki O hazır olsun.

اللَّهُمَّ عَلِمْنَا مَا يَنْفَعُنَا، وَانْفَعْنَا بِمَا عَلَّمْتَنَا، وَزِدْنَا عِلْمًا، وَاجْعَلْ عَلَيْنَا بَابًا إِلَيْكَ لَا حِجَابًا
عَنْكَ، وَمِيزَانًا نَزِنُ بِهِ أَنْفُسَنَا لَا زِينَةَ تَتَفَاخَرُ بِهَا، وَنُورًا عَلَى نُورِ نَمِشِي بِهِ إِلَيْكَ.

Allâhümme allimnâ mâ yenfeunâ, venfa'nâ bimâ allemtenâ, ve zidnâ ilmâ, vec'al ilmenâ bâben ileyke lâ hicâben ank, ve mîzânen nezinü bihî enfüsenâ lâ zîneten netefâharu bihâ, ve nûran alâ nûrin nemşî bihî ileyk.

Allah'ım, bize faydalı olanı öğret; bize öğrettiğinle bizi faydalandır; ilmimizi artır. İlmimizi Sana bir kapı kıl, Senden bir perde değil; kendimizi tarttığımız bir mizan kıl, övündüğümüz bir ziynet değil; Sana yürüdüğümüz nûr üstüne nûr kıl.

اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ، وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ، وَمِنْ نَفْسٍ لَا تَشْبَعُ، وَمِنْ
دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا — وَمِنْ لِسَانٍ يَقُولُ وَلَا يَفْعَلُ.

*Allâhümme innâ neûzü bike min ilmin lâ yenfâ‘, ve min kalbin lâ yahşâ‘, ve min nefsin lâ teşba‘, ve min
da‘vetin lâ yüstecâbü lehâ — ve min lisânin yekûlü ve lâ yef‘al.*

Allah’ım, fayda vermeyen ilimden, huşû duymayan kalpten, doymayan nefisten, kabul olunmayan
duadan — ve söyleyip yapmayan dilden Sana sığınırız.

وَأَخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ
أَجْمَعِينَ.

*Ve âhiru da‘vânâ eni’l-hamdü lillâbi rabbi’l-âlemîn, ve sallâ’llâhü alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlihî
ve sabbihi ecmaîn.*

Davamızın sonu, âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamddir. Salât ve selâm Efendimiz Muhammed’e, âline ve
bütün ashabına olsun.

حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ